

ЕТИМОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті узагальнено теоретично-методичні підходи до визначення економічного змісту фінансового забезпечення господарської діяльності промислових підприємств та визначено перелік характерних ознак вказаної категорії.

Ключові слова: господарська діяльність, господарський механізм, грошові потоки, фінансове забезпечення, фінансовий механізм, фінансові ресурси, фінансова система.

I. Вступ

В умовах трансформаційних змін економіки та техногенної кризи вітчизняної промисловості перед більшістю підприємств постали проблеми пошуку шляхів підвищення ефективності їх господарської діяльності, що залежить в основному від забезпеченості їх фінансовими ресурсами.

Недоліки практичної реалізації фінансового забезпечення господарської діяльності промислових підприємств України свідчать про проблеми теоретичного базису, що робить їх найбільш дискусійними в сучасній науці.

Така ситуація зумовила необхідність теоретико-методологічного осмислення й удосконалення існуючих у теорії та сформованих на практиці підходів до визначення концептуальних засад фінансового забезпечення господарської діяльності підприємств.

Проблеми фінансового забезпечення діяльності підприємств різних галузей економіки досліджувало багато відомих українських і зарубіжних учених. Пропозиції щодо їхнього теоретичного та практичного вирішення висвітлили у своїх наукових працях Л. М. Алексєнко, В. Г. Белоліпецький, М. Д. Білик, С. О. Булгакова, Л. Д. Буряк, В. В. Буряковський, О. Д. Василик, Л. А. Дробозіна, О. В. Єрмошкіна, І. В. Зятковський, Е. А. Каменева, В. Я. Кармазін, О. П. Кириленко, М. І. Крупка, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, Р. С. Сайфулін, І. Г. Сокиринська, О. О. Терещенко, В. М. Федосов, С. І. Юрій та ін.

Однак, незважаючи на наявність значного обсягу наукових досліджень, на сьогодні при формуванні теоретичного підґрунтя фінансового забезпечення підприємств не сформовано єдиного понятійно-категорійного апарату. Це призводить до різних тлумачень вихідних понять і становить перешкоду для конкретних практичних кроків.

II. Постановка завдання

Метою статті є узагальнення теоретично-методичних підходів до визначення сутності

фінансового забезпечення та формування авторського погляду на характерні ознаки категорії “фінансове забезпечення господарської діяльності промислового підприємства”.

III. Результати

В економічній літературі поняття “фінансове забезпечення” широко вживають, але його зміст є неоднозначним, оскільки це поняття використовують науковці, що досліджують різноманітні аспекти численних проблем фінансово-економічного характеру.

Відповідно, кожний з дослідників формує власне уявлення щодо сутності фінансового забезпечення з урахуванням встановлених зв'язків з іншими окремими фінансовими та економічними категоріями.

У цьому аспекті фундаментальною, найбільш дослідженою та сталою є категорія фінансів, за якою вітчизняною наукою сформовано парадигму. Таким чином, цілком логічним є те, що ця категорія фінансів є вихідною, базовою категорією, у зв'язках з якою слід розглядати сутність фінансового забезпечення.

Західній фінансовій науці притаманний прагматичний підхід до розгляду сутності фінансів як грошей, доходів чи видатків або суспільного чи персоніфікованого багатства [25, с. 1; 26, с. 2].

Вітчизняна фінансова наука розглядає фінанси як систему (рідше – як сукупність) відносин, насамперед розподільного характеру, які опосередковуються через доходи і видатки підприємницьких структур, держави, фінансових інституцій і міжнародних організацій [16, с. 9; 21, с. 4; 3, с. 7].

Розглядаючи сутність фінансів, О. Василик вбачає їх призначення в забезпеченні необхідних умов для створення, розподілу та використання валового внутрішнього продукту в країні [3, с. 8]. Погоджуючись із важливістю фінансів у кругообігу та відтворенні ВВП, в тому числі в процесі господарської діяльності промислових підприємств, слід однак зауважити таке. Оскільки рух та пере-

творення фінансових ресурсів, грошових потоків (що є зовнішнім проявом фінансових відносин) відбуваються безпосередньо в процесі господарської діяльності та є її невід'ємною частиною [19, с. 51], можна стверджувати, що фінанси забезпечують не необхідні умови здійснення господарської діяльності, а безпосередньо саму таку діяльність.

Правильність наших висновків можна підтвердити, спираючись на думку В. Опаріна, який, розглядаючи призначення та специфічні ознаки сфер і ланок фінансової системи, стверджує, що фінанси суб'єктів господарювання призначені для забезпечення діяльності підприємств. Вони є основою всієї фінансової системи, оскільки саме тут створюється ВВП, який є об'єктом фінансових відносин [16, с. 35].

Встановлюючи зв'язок категорії "фінансового забезпечення" з категорією "фінансова система", спираємось на результати дослідження О. Лактіонової, яка вважає фінансове забезпечення господарської діяльності функцією такої ланки національної фінансової системи, як фінанси суб'єктів господарювання [13, с. 9]. Такий підхід, на нашу думку, є більш коректним, оскільки поняття "функція" (розкриття сутності явища в дії) більшою мірою, ніж "призначення", розкриває динамічну природу фінансів, що є доцільним з урахуванням опосередкування фінансових відносин грошовими потоками та наближає нас до розуміння фінансового забезпечення як певного процесу.

Однак більшість дослідників виділяє декілька функцій фінансів суб'єктів господарювання. Так, В. Федосов зазначає, що в процесі господарської діяльності фінанси підприємств як економічна категорія виявляють свою сутність і внутрішні властивості через такі функції [21, с. 322]:

- формування фінансових ресурсів підприємства у процесі його виробничо-господарської діяльності;
- розподіл і використання фінансових ресурсів підприємства для забезпечення операційної виробничої та інвестиційної діяльності, для виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками, господарюючим суб'єктами;
- контроль за формуванням і використанням фінансових ресурсів у процесі відтворення.

Цікаво, що при встановленні економічної сутності фінансового забезпечення господарської діяльності підприємств окремі автори ототожнюють її з однією або кількома із вищезазначених функцій фінансів підприємств.

Так, О. Кривоног дає визначення фінансового забезпечення діяльності як процесу формування власних і залучених грошових

коштів, які своєчасно і в повному обсязі забезпечують поточну та інвестиційну діяльність суб'єктів малого підприємництва [12, с. 17].

О. Буцька визначає фінансове забезпечення діяльності як процес формування фонду фінансових ресурсів, використання якого забезпечує покриття поточних та капітальних витрат [2, с. 13].

Слід також зауважити, що значна кількість дослідників вважають фінансове забезпечення діяльності не функцією, яку виконують фінанси підприємств (як сукупність відносин), а безпосередньо саму сукупність таких відносин. Наприклад, В. Костецький розуміє фінансове забезпечення діяльності підприємств як сукупність їхніх відносин з іншими суб'єктами економічної системи з приводу мобілізації, розподілу, перерозподілу й використання фінансових ресурсів, сформованих за рахунок різних джерел, які спрямовуються для забезпечення господарської діяльності підприємств у процесі відтворення [11, с. 13].

І. Семеніхін визначає категорію фінансового забезпечення як складову фінансової системи країни з приводу формування, розподілу та використання грошових фондів для задоволення певних потреб [18, с. 15].

М. Забаштанський розглядає фінансове забезпечення як відносини з приводу формування та розподілу обсягу фінансових ресурсів, достатніх для виконання виробничих завдань, інвестиційно-інноваційного розвитку й підтримки фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Спираючись на такий підхід до визначення фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, автор вказує на методологічні основи фінансового забезпечення: по-перше, охоплювати процеси формування й розподілу фінансових ресурсів; по-друге, підпорядковуватися стратегічним цілям діяльності суб'єкта господарювання [6, с. 18].

З усією повагою до думки вищезгаданих авторів дозволимо собі не погодитись з розумінням фінансового забезпечення господарської діяльності як відносин, оскільки це практично повністю дублює поняття "фінанси підприємств" як самостійної категорії, так і елементу національної фінансової системи.

Ще однією характерною ознакою фінансового забезпечення господарської діяльності, на яку слід звернути увагу, є системність, на що неодноразово вказували вітчизняні науковці. Проте єдиного погляду щодо кількісного та якісного складу елементів такої системи поки що не напрацьовано.

Так, А. Корнилюк розглядає фінансове забезпечення як систему, складовими якої є функції, об'єкт, суб'єкти, форми та джерела фінансового забезпечення [10, с. 8].

На системності фінансового забезпечення також наголошує О. Юркевич, яка, досліджуючи фінансове забезпечення інноваційної діяльності в економіці України, визначає поняття “система фінансового забезпечення інноваційної діяльності” як сукупність взаємопов’язаних елементів, спрямовану на стимулювання фінансування інноваційної діяльності, здійснення якої потребує значної концентрації фінансових ресурсів для отримання певного виду ефекту (економічного, екологічного, соціального, науково-технічного чи інтегрального) [24, с. 12].

Д. Нехайчук під фінансовим забезпеченням розуміє систему заходів, що забезпечує формування відповідних обсягів фінансових ресурсів та їх ефективного використання на певній території суб’єктами господарювання й державою за допомогою вдосконаленого фінансового механізму [15, с. 15].

Підкреслюючи системний характер фінансового забезпечення, Ю. Заборовець дає визначення останнього як певної послідовної діяльності сукупності державних, приватних та громадських інститутів (організацій, установ і об’єднань), які обслуговують інтереси суб’єктів підприємництва [7, с. 17].

М. Ільницький у своєму дослідженні тлумачить фінансове забезпечення як систему фінансових відносин, суворо визначену державними та відомчими нормативно-правовими актами, яку доцільно розглядати як правову категорію, що належить до галузі фінансового права [8, с. 15].

Таким чином, спираючись на вищенаведені результати досліджень, погоджуємось із тим, що однією з найважливіших ознак фінансового забезпечення є його системний характер, який потребує окремого глибокого вивчення з метою встановлення елементів, зв’язків між ними, ієрархії, структури та інших характерних ознак фінансового забезпечення як системи.

Окрім того, узагальнюючи погляди Ю. Заборовця та М. Ільницького, доходимо висновків, що фінансове забезпечення має нормативно-правову базу та регулюється як на макро-, так і на мікрорівні певними інституціями. Такі висновки, у свою чергу, вказують на наявність певних зв’язків фінансового забезпечення господарської діяльності та господарського механізму держави, що визначається як система загальнообов’язкових соціальних, політичних, економічних норм, які охороняються державою, регламентують діяльність і відносини суб’єктів господарської діяльності [5; 19, с. 32].

У продовження вищенаведеного варто зазначити, що чимало вітчизняних та зарубіжних дослідників, в тому числі Б. Райзберг, Л. Лозовський, О. Стародубцева, А. Єпіфанов, В. Москаленко, О. Шипунова, Е. Рогатенюк, С. Львовчкін, О. Ковалюк, М. Артус,

О. Василик та інші, вважають фінансовий механізм складовою господарського механізму, виходячи з чого слід шукати певних зв’язків фінансового забезпечення господарської діяльності з категорією “фінансовий механізм”. Однак таке завдання ускладнюється відсутністю єдиної точки зору як щодо поняття “фінансовий механізм”, так і щодо ролі та місця в ньому фінансового забезпечення.

Так, О. Кириленко [9, с. 41–42], С. Юрій та В. Федосов [21, с. 94], Н. Кравчук [20, с. 56], І. Петровська, Д. Клиновий [17, с. 23] розглядають фінансове забезпечення як один з методів фінансового механізму.

На думку О. Василика, фінансове забезпечення є однією з функцій фінансового механізму, що реалізується такими методами, як бюджетне фінансування, самофінансування, кредитування тощо [3, с. 102].

Розглядаючи фінансовий механізм як систему, як підсистему виділяє фінансове забезпечення В. Опарін [16, с. 56].

Наголошуючи на неоднозначності тлумачень ролі фінансового забезпечення у складі фінансового механізму, слід також зауважити, що окремі автори поряд із цим акцентують на наявності у фінансового забезпечення власного механізму реалізації. Проте єдиної думки щодо концептуальної структури такого механізму досі не сформовано.

Так, О. Лактіонова дотримується думки, що фінансове забезпечення (як функція фінансової системи) реалізується методами та інструментами фінансового механізму [13, с. 9]. В. Мацьків вважає, що механізм фінансового забезпечення виробничих процесів виступає як регулятор, що задає напрямки руху та пропорції розподілу фінансових ресурсів [14, с. 352]. Л. Черкашина [22, с. 3] вказує у складі механізму фінансового забезпечення відповідні методи та джерела. Т. Говорушко тлумачить механізм фінансового забезпечення підприємств як сукупність методів, важелів, інструментів і форм прояву, створення та використання фінансових ресурсів, за допомогою яких забезпечуються процеси ефективного розвитку підприємств [4, с. 2]. М. Чухрій розглядає механізм фінансового забезпечення діяльності підприємств як сукупність елементів стратегічного управління фінансовою стійкістю та відзначає циклічний характер його дії [23, с. 62].

На нашу думку, розбіжності в поглядах на роль та місце фінансового забезпечення щодо фінансового механізму полягають у неоднозначному тлумаченні самого поняття “механізм”. Суть у тому, що одна частина дослідників розглядає механізм (господарський, економічний, фінансовий тощо) як процес, а інша – як ресурс. Посилює проблему аспект управління, оскільки погляди

окремих авторів також розходяться в питаннях щодо включення до складу економічного механізму функціональних елементів управління (планування, регулювання, аналіз, контроль тощо). Зазначені розбіжності вносять плутанину в систему базових понять та знижують загальний рівень теоретичних розробок, а відповідно, і їх практичної реалізації.

Дослідження характерних ознак поняття "фінансове забезпечення" було б неповним без ознайомлення із змістом поняття "забезпечення". Так, згідно з Академічним тлумачним словником української мови під забезпеченням розуміють дію за значенням "забезпечувати", один з варіантів тлумачення – матеріальні засоби для існування. Поряд із цим під дієсловом "забезпечувати" розуміють:

- постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-небудь, що-небудь у якихось потребах;
- надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування;
- створювати надійні умови для здійснення чого-небудь;
- гарантувати щось;
- захищати, охороняти кого-небудь, що-небудь від небезпеки [7].

IV. Висновки

Фінансове забезпечення господарської діяльності є складною категорією, що має різноманітні зв'язки з такими фундаментальними фінансовими та економічними категоріями, як фінанси, фінансова система, фінансовий механізм, фінансові ресурси, грошові потоки, господарська діяльність, господарський механізм тощо.

Спираючись на вищенаведені теоретичні положення та існуючі підходи до встановлення сутності поняття "фінансове забезпечення господарської діяльності", сформулюємо його характерні ознаки:

- динамічність (характеризує дію, функцію або процес);
- є невід'ємною складовою господарської діяльності підприємств та визначальним фактором її ефективності;
- втілюється в процесі руху та перетворення фінансових ресурсів;
- є складовим елементом господарського та фінансового механізмів (на рівні держави);
- підлягає інституційному та нормативно-правовому регулюванню;
- має власний механізм реалізації.
- є елементом системи вищого порядку та одночасно системою нижчого порядку.

На нашу думку, врахування вищезазначених ознак дасть змогу сформулювати чітку та зрозумілу концепцію фінансового забезпечення господарської діяльності, що буде покладено в основу механізму фінансового

забезпечення ефективної діяльності промислового підприємства.

Список використаної літератури

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/sl/zabezpechuvaty>.
2. Буцька О. Ю. Фінансове забезпечення діяльності вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. екон. наук / О. Ю. Буцька ; Донецький нац. ун-т економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – Донецьк, 2010. – 19 с.
3. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – Київ : НІОС, 2001. – 416 с.
4. Говорушко Т. А. Концепція фінансового забезпечення малих промислових підприємств [Електронний ресурс] / Т. А. Говорушко. – Режим доступу: <http://dSPACE.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/315/1/frv2010.pdf>.
5. Економічна енциклопедія : в 3 т. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – Київ : Академія, 2000. – Т. 1. – 864 с.
6. Забаштанський М. М. Фінансове забезпечення комунальної сфери : автореф. дис. ... канд. екон. наук / М. М. Забаштанський ; Нац. ун-т державної податкової служби України. – Ірпінь, 2009. – 28 с.
7. Заборовець Ю. О. Фінансове забезпечення регіонального розвитку підприємництва : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Ю. О. Заборовець ; Полтавський нац. тех. ун-т імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України. – Полтава, 2010. – 23 с.
8. Ільницький М. С. Адміністративно-правове регулювання фінансового забезпечення та матеріально-технічного постачання органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / М. С. Ільницький ; Нац. ун-т державної податкової служби України. – Ірпінь, 2009. – 22 с.
9. Кириленко О. П. Фінанси (теорія та вітчизняна практика) : навч. посіб. / О. П. Кириленко. – Тернопіль : Астон, 2002. – 212 с.
10. Корнилюк А. В. Фінансове забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості України : автореф. дис. ... канд. екон. наук / А. В. Корнилюк ; ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", Київ, 2011. – 20 с.
11. Костецький В. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств міського електротранспорту : автореф. дис. ... канд. екон. наук / В. В. Костецький ; Терно-

- пільський нац. економ. ун-т. – Тернопіль, 2010. – 23 с.
12. Кравчук Н. Я. *Фінанси* / Н. Я. Кравчук, В. П. Горин, Т. Б. Ясеновська. – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – 432 с.
 13. Кривоног О. Л. *Фінансове забезпечення господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва* : автореф. дис. ... канд. екон. наук / О. Л. Кривоног ; ДВНЗ "Київський нац. економ. ун-т імені Вадима Гетьмана". – Київ, 2007. – 24 с.
 14. Лактионова А. А. *Структурно-функциональный анализ национальной финансовой системы* / А. А. Лактионова // *Финансы, учет, банки*. – 2011. – № 17. – С. 4–18.
 15. Мацьків В. В. *Теоретичні основи фінансового забезпечення підприємств* / В. В. Мацьків // *Сталий розвиток економіки*. – 2013. – № 5. – С. 351–354.
 16. Нехайчук Д. В. *Фінансове забезпечення розвитку підприємств водогосподарського комплексу регіону* : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Д. В. Нехайчук ; Одеський держ. економ. ун-т. – Одеса, 2008. – 23 с.
 17. Опарін В. *Фінанси (Загальна теорія)* : навч. посіб. / В. Опарін. – 3-ге вид., доп. і перероб. – Київ : КНЕУ, 2002. – 240 с.
 18. Петровська І. О. *Фінанси (з елементами статистики фінансів)* : навч. посіб. / І. О. Петровська, Д. В. Клиновий. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 300 с.
 19. Семеніхін І. М. *Фінансове забезпечення збройних сил в умовах трансформації економіки України* : автореф. дис. ... канд. екон. наук / І. М. Семініхін ; Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – 22 с.
 20. Теребух А. А. *Господарські рішення на машинобудівних підприємствах: прийняття, оцінювання та моделювання* : монографія / А. А. Теребух. – Львів : Львівський держ. ін-т новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола, 2010. – 244 с.
 21. *Фінанси* : підручник / С. І. Юрій, Л. М. Алексєнко, І. В. Зятковський та ін. ; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – Київ : Знання, 2008. – 611 с.
 22. Черкашина Л. О. *Концептуальні положення фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств машинобудування* [Електронний ресурс] / Л. О. Черкашина. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/39668>.
 23. Чухрій М. В. *Концепція формування фінансового механізму забезпечення діяльності підприємств машинобудування* / М. В. Чухрій // *Вісник Хмельницького національного університету*. – 2009. – № 6. – С. 62–66.
 24. Юркевич О. М. *Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в економіці України* : автореф. дис. ... канд. екон. наук / О. М. Юркевич ; Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Київ, 2006. – 16 с.
 25. Dalton H. *Principles of Public Finance* / H. Dalton // Routledge and Hegan Paul Ltd. – London : Ecy, 1964. – P. 1–2.
 26. Taylor E. *The Economics Public Finance* / E. Taylor. – New York : Macmillan Company, 1961. – P. 1–2.

Стаття надійшла до редакції 01.05.2015.

Шульга О. П. Этимология экономического содержания финансового обеспечения хозяйственной деятельности производственных предприятий

В статье обобщены теоретико-методологические подходы к определению экономического содержания финансового обеспечения хозяйственной деятельности промышленных предприятий и определен перечень характерных признаков указанной категории.

Ключевые слова: денежные потоки, финансовое обеспечение, финансовый механизм, финансовые ресурсы, финансовая система, хозяйственная деятельность, хозяйственный механизм.

Shulga O. The Etymology of the Economic Content of "Financial Provision of Economic Activity" Production Enterprises

The paper summarizes the theoretical and methodological approaches to the definition of the economic content of financial provision of economic activity production enterprises and defines the list of the characteristic signs of this category.

Ukraine's economy is in the conditions of transformation that is complicated by technogenic crisis. In turn, the level of national industry development depends on the efficiency of economic activities of engineering plants. Official statistics shows declining trends of its main economic and financial indicators. Most businesses faced with the problem of finding ways to improve their economic activity in such conditions.

Such problems mainly depends on the availability of financial resources. This situation is explained not only by the general state of the economy, but also by irrelevant financial mechanism. Such mechanisms must be effective, efficient and adaptable to market conditions.

Practical implementation disadvantages of financial provision mechanism of economic activities of industrial enterprises in Ukraine indicate problems in theoretical basis. Therefore, these issues are extremely important to modern science.

Such situation requires a rethinking of the existing theoretical and methodological approaches to the concept of financial provision. Problems of financial support of enterprises studied by many famous domestic and foreign scientists. However, a single concept of financial provision has not yet been formed. The main problem is the lack of a common conceptual and categorical apparatus. It leads to different interpretations of basic concepts and constitutes a barrier for specific practical steps.

The purpose of this article is research of etymology of the economic content of "financial provision of economic activity" production enterprises. The paper summarizes the theoretical and methodological approaches to the definition of the economic content of financial provision of economic activity production enterprises and defines the list of the characteristic signs of this category.

Key words: *cashflow, financial security, financial mechanism, financial resources, the financial system, economic activity, economic mechanism.*